

3. Gjøvik: De første utvandrerne fra Biri

av Liv Marit Haakenstad, AG®, AGL™

Anno 1845 bor det knappe 3000 innbyggere i Biri prestegjelds hovedsogn på slutten av året.¹ Snart skal flere forlate bygda for godt, og legge ut på en lang reise mot Amerika, rundt 4000 i tallet mellom 1846 og 1915. Fra nabobygda Vardal reiser omtrent like mange for samme periode.² Reisa krevde mange forberedelser – alt fra penger og forsyninger på reisa, til det de kunne trenge i det de kom til storbyen New York, og skulle ta landeveien fatt mot landsbygda i Wisconsin, som på denne tida var det forjettede land. Den første gruppa med utvandrere seilte fra Stavanger midt på sommeren i 1825, med utvandrere

fra området rundt byen, men snart skulle Amerikafeberen spre seg til Østlandet, der Biri var ett av stedene med nokså tidlig utvandring.³ Kanskje var det slektsforbindelser over fjellene som gjorde at de dro, kanskje var de en del av det Haugianske nettverket, kanskje hadde de hatt mulighetene for å lese en avis eller kanskje de hadde rett og slett lest Ole Rynnings bok *Sandfærdig Beretning om Amerika, til Oplysning og Nytte for Bonde og Menigmand* fra 1839? Prestesønnen fra Ringsaker hadde flyttet til Snåsa med familien i ungdommen, men døde i Beaver Creek, Illinois i 1838, kun 29 år gammel, men rakk å skrive om forholdene i USA før han døde. Hva som inspirerte dem er usikkert, men biringer hadde forlatt bygda og krysset Atlanterhavet lenge før dette. Allerede i 1823 forteller skiftet etter Anders Haavelsen Huskelhus oss at hans sønn Ole bor i Amerika.⁴ Lokalavisa Lillehammer Tilskuer⁵ skriver om Amerika på samme tid som feberen starter for fullt:

... at Penge ej har kunnet friste Een af saa Mange, især paa en Tid, da der i Udvandring til det forjættede Nordamerika er Fristelse nok selv for den, der skal betale sin Overreise didhen, endsige for den, der fritt er ankommet til et saa beileilig Sted som New York.

Det ble også sent mange amerikabrev fram og tilbake over Atlanterhavet, den tids offentlige informasjonsbrev om hvordan

¹ Departementet for det Indre, 1847: 9

² Oudenstad, 1981: 1

³ Holand, 1928: 17

⁴ Tandsether, Terje, 15. februar 1823

⁵ Lillehammer Tilskuer, 22. januar 1847: 3

forholdene var, enten det gjaldt i Amerika eller i hjemlandet. Brev som nok var med på å trekke mange til det forjettede land.⁶

I Biri reiste de første den 25. mai 1846 fra bygda.⁷ I kirkeboka for denne datoen er følgende ført opp:

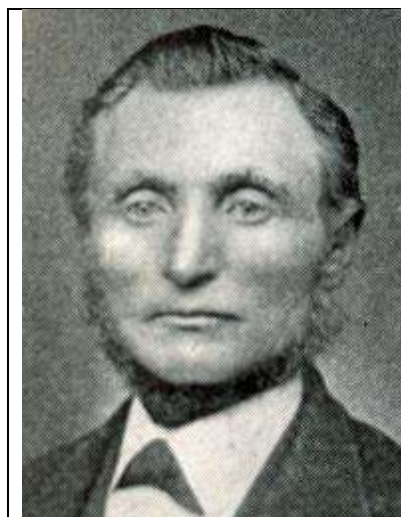
- 21. Peder Olsen Brønstad, 46 ½ Aar
- 22. Syver Nilsen Galtestad, 30 Aar
- 23. Johnina Olsdatter, 31 Aar
- 24. Mathea Syversdat., 3 Aar
- 25. Even Olsen Gullord, 21 Aar

Peder skal ha hatt godt med penger, og forfatteren Hjalmar Rue Holand (1872-1963) mener at det er han som har lagt ut reise-penger for de andre i følget.⁸ Han slo seg ned på Koshkonong-prærien i Wisconsin, som var et stort settlement i Dane County.⁹ Peder fikk kolera og døde der i 1848.¹⁰ Syver Nilsen Galtestad reiser med familien sin til Amerika – kona Johanne og datteren Mathea. Johanne døde i 1846 på prærien i Koshkonong, og Syver flytter senere til Eau Clair i Wisconsin, og døde der.¹¹

Peder Olsen Brønstad var gift med Erika Engebretsdatter fra Honne på Biri. Hun emigrerte med syv barn den 12. mars 1847, og i kirkeboka står følgende i utflytterlistene:¹²

- 9. Erika Engebretsdatt. Brønstad, 40 Aar
- 10. Agnethe Pedersdat. *ibid.*, 19 Aar
- 11. Andrine Pedersdat. *ibid.*, 17 Aar
- 12. Ole Pedersen *ibid.*, 15 Aar
- 13. Eline Pedersdat. *ibid.*, 13 Aar
- 14. Pouline Pedersdat. *ibid.*, 10 ½ Aar
- 15. Otto Pedersen *ibid.*, 4 Aar

16. Martinius Pedersen *ibid.*, 1 Aar

Even Olsen
Gullord
(1824-1908)

Even Olsen Gullord, født 1824, var sønn av Ole Tostensen Strandbakke og Randi Pedersdatter Gullord. Han kom også først til Koshkonong-prærien, men i 1848 reiste han opp Mississippi med en dampbåt, og skal ha gått av ved Coon Slough (i dag Stoddard) i Wisconsin. Han kom videre til Coon Prairie, og han tok seg ut en 160 acer stor eiendom (tilsvarer 647,5 mål) i Town of Viroqua.¹³ I 1850 giftet han seg med Helene Hansdatter Neperud, som emigrerte i 1847 med foreldre og søsken.¹⁴

Det var flere fra Biri som hadde planer om å reise til USA, og den 22. mai 1849 forlater tre generasjoner Biri:¹⁵

- 21. Gm. (gårdmann) Ole Tostensen Gullord, 61 Aar
- 22. Hustru Randi Pedersdtr, 61 Aar
- 23. Børn Ingeborg, 28 Aar
- 24. Henrik, 22 Aar
- 25. Martha, 19 Aar

⁶ Haakenstad, 2013: 220-221

⁷ Biri, Snertingdal i Biri 1843-1854: f. 294 a, kb20070201640364

⁸ Holand, 1927: 19

⁹ Oudenstad, 1981: 113

¹⁰ Oudenstad, 1981: 113

¹¹ Oudenstad, 1981: 114

¹² Biri, Snertingdal i Biri 1843-1854: f. 295 a, kb20070201640365

¹³ Holand 1927: 19-20

¹⁴ Biri, Snertingdal i Biri 1843-1854: f. 295 a, kb20070201640365

¹⁵ Biri, Snertingdal i Biri 1843-1854: f. 300 a, kb20070201640370

26. Hm (husmann) Tosten Olsen Gullord,
35 Aar
27. Hustru Berthe Evensd, 36 Aar
Børn:
28. Regine, 10 Aar
29. Ole, 9 Aar
20. Even, 6 Aar

Even Olsen som reiste i 1846 var bror av Tosten, som reiste sammen med foreldre, tre søsken og tre barn til Amerika denne maida-gen tre år etter at Even reiste. Tosten og fa-milien bosatte seg på Town of Christiana.

Sønnen Ole, som var bare 9 år da de reiste skulle derimot spille en viktig rolle der ute på Coon Valley-prærien. Bare 21 år gammel vervet han seg i den Amerikanske borgerkri-gen i 1862, og tjenestegjorde i «det norske regimentet», 15de Wisconsin, der han var «fifer», altså fløytespiller.¹⁶ Senere ble han ordinans (budbringer) under oberst Heg da han fikk sin egen brigade, og avsluttet tjenes-ten i 1865.¹⁷

Ole Tostensen Westby
(1840-1898)

Sarah Westby
(1840-1923)

Gravsteinen til Sarah og Ole Westby ved Coon Prairie Cemetery. Foto: Liv Marit Haakenstad

Samme år giftet han seg med Sarah Dahl, og to år etterpå åpnet han sin egen forretning («general store») i det som senere ble kalt Westby. Da jernbanen kom til området i 1879, ble stoppet omtalt som at de skulle til «Westby'n», da de leverte varer der, og se-nere ble dette navnet på byen Westby.

Ole og Sarah hadde elleve barn. Han døde den 7. januar 1898, og er gravlagt ved Coon Prairie Cemetery som ligger ved Country Coon Prairie Church.¹⁸

Dette er de 3 generasjonene Tostensen, Gullord og Westby som skal reise fra Ski-bladnerbrygga på Gjøvik den 15. juni 2025.

¹⁶ Holand, 1927: 134

¹⁷ Civil War Soldiers Record Database, Ole T. Westby

¹⁸ Holand, 1927: 134

Stat Bank i Westby ble oppført i 1905, og ligger rett over gata fra Dregne's Scandinavian Gifts. Ole Tostensen Westbys general store lå her inntil 1874, da han bygde en større butikk med hotell. Denne er også borte i dag

Det er en gjeng i gang med å forberede arrangementet og vi vil presentere mer om det i et senere nummer av *Brev hjemmefra*, men om du er interessert i å være med å lage arrangement, være med Skibladner eller vil jobbe med Tostensen, Gullord og Westby-eterkommere i Amerika eller i Norge, så ta kontakt.

Takk til

Ådne Løvstad
Björg-Karin Ringen
Karen Richmond Sherry

Kilder:

Biri, Snertingdal i Biri 1843-1854. Ministerialbok nr. 5, Biri, Snertingdal i Biri i Oppland fylke. Hentet 1. desember 2024 fra <https://media.digitalarkivet.no>

Civil War Soldiers Record Database. Ole T. Westby, 15th Wisconsin Volunteer Infantry, The Scandinavian Regiment. Hentet 1. desember 2024 fra <https://www.nagcni.org/database-record/?db=soldiers&dbr=124>

Departementet for det Indre (1847). *Statistiske Tabeller for Kongeriget Norge efter Foranstaltning af Departementet for det Indre. Ottende Række, indeholdende Tabeller over Folkemængden i Norge den 31te December 1845 samt over de i Tidsrummet 1836-1845 Ægteviede, Fødte og Døde*. Christiania 1847. Trykt hos Chr. Grøntdahl.

Holand, Hjalmar R. (1927). *Coon Prairie. En historisk beretning om Den Norske Evangeliske Lutherske Menighet paa Coon Prairie*. Skrevet i anledning av dens 75-aarsfest i 1927. Augsburg Publishing House. Minneapolis, Minn. Holand, Hjalmar R. (1928). *Coon Valley. En historisk beretning om de norske menigheter i Coon Valley*. Skrevet i anledning av kaldets 75-aarsfest i 1928. Augsburg Publishing House. Minneapolis, Minn. Haakenstad, Liv Marit (2013). *Slektsgranskerens guide til utvandringen 1825-1930*. Vigmostad og Bjørke.

Lillehammer Tilskuer, fredag 22. januar 1847. *Lillehammer 21de Januar*. Hentet 13. september 2024 fra https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_lillehammertilskuer_null_null_18470122_9_7_1

Ole T. Westby. Westby, Wisconsin Remembered. Hentet 2. desember 2024 fra <http://westbyhistory.blogspot.com/2014/10/ole-t-westby.html>

Oudenstad, Halvard (1981). *Utvandringen til Amerika. Fra Biri/Snertingdal, Vardal/Gjøvik 1846-1915*. Utgitt av Gjøvik historielag.

Tandsether, Terje. *Avskrift av dødsfallmeldinger Biri 1821-1856*.